

ÖNSÖZ

OYA KÖYMEN

1967 yılında ODTÜ Ekonomi Bölümü'nde akademik yaşama adım atmamdan 2004'te Boğaziçi Üniversitesi Ekonomi Bölümü'nde veda etmeme kadar geçen uzun yıllar boyunca her yıl en azından 200 öğrencim olduğunu düşünürsek demek ki, yaklaşık toplam 7000 öğrencim olmuş. İşte bu öğrencilerim arasında dostluğumuzu, karşılıklı sevgi ve saygımızı, mesleki dayanışmamızı sürdürdüğümüz ve en önemlisi benzer dünya görüşünü ve duyarlılıkları paylaştığımız kişiler ancak iki elin parmakları kadardır. Benim için bu müstesna dost çevresinde sevgili Erinç Yeldan'ın ayrıca özel bir yerinin olduğunu belirtmeliyim. 1970'lerde BÜ'deki en sevdiğim öğrencilerimdendi; 2004'te emekli olurken kendisinden son derslerimi vermesini rica etmiştim. Sağ olsun kırmadı, Ankara'dan geldi ve Profesör Erinç Yeldan olarak bütün öğrencilerimin hayran kaldığı iki ders verdi.

Erinç'in kitabına önsöz yazmak benim için bir onur olduğu kadar çok da zor. Erinç'in neoklasik, Marksist ve diğer radikal iktisat okullarını bilen nadir iktisatçılarımızdan olduğunu okurlarına hatırlatmak isterim. *Küreselleşme, Kim İçin?* kitabında ise 1980'lerden beri, belki de artık çoğumuzun kanıksadığı, yaşadığımız küresel iktisat ikliminin tarihsel ve güncel analizini yaparak, özellikle ampirik verileri, emekçiler açısından can alıcı eğilimleri öne çıkaracak biçimde düzenleyerek yorumluyor. Kavramların içini yeniden doldurarak iktisadın ve ekonomi politikaların ne-

reden gelip, hangi duraklardan geçerek bugünlere geldiğini önümüze seriyor. Televoleci iktisatçıların özellikle anlaşılmasını diye çaba harcayarak kullandıkları birçok iktisat jargonunun ne anlama geldiğini açıklıyor.

İşte sayamadığım pek çok nedeninin yanı sıra bu nedenlerle de 20. yüzyıl dünyasını ve bunun içinde Türkiye'nin yerini anlamak, ufukumuzu genişletmek, düşünerek yeni sentezlere, açılımlara gidebilmek istiyorsak, bu kitap vazgeçilemeyecek bir kaynak niteliğindedir.

Üstelik Erinç Yeldan'ın analizlerinin ekseninde hep üreten, yaratan emekçiler açısından küreselleşme kasırgasının ne anlama geldiği var. Yani “masalın aslı”nı öğreniyoruz ve Türkiye’de özellikle teknik-iktisatçı donanımı olup da bunu emekçiler açısından kafasıyla, yüreğiyle ve çalışkanlığıyla yapan iktisatçı sayısının da ne yazık ki, son derece az olduğunu hatırladığımızda, bu kitabın önemini daha iyi kavrayabiliyoruz.

Eline, aklına, yüreğine sağlık sevgili Erinç, yolun böyle nice nice eserlerle açık olsun.

İstanbul, 2008

GİRİŞ

2004 yılından bu yana *Cumhuriyet* gazetesinde *Ekonomi Politik* başlıklı köşede Türkiye ekonomisi üzerine yazılar yazmaktayım. 2006'dan itibaren bu çalışmalara ayrıca Kocaeli'nin yerel gazetesi *Kocaeli Demokrat*'taki *İktisat ve Toplum* yazıları da eklendi. Bu arada çoğunlukla Ankara'da olmak üzere *Bağımsız Sosyal Bilimciler* grubu içerisinde yer alan değerli hocalarım ve çalışma arkadaşlarımla birlikte grubun yıllık değerlendirme raporlarında, söyleşiler ve panellerde görev alma fırsatı buldum. Bunları başta *KanalTürk*, *Ulusal Kanal*, *NTV* ve *CNN-Türk* olmak üzere birçok yayın kuruluşunda gerçekleştirilen söyleşiler izledi.

2001 sonrası Türkiye ekonomisi hızlı bir dönüşüm içindeydi. Dönüşümün ilk aşamaları bilindiği üzere *24 Ocak 1980* kararlarıyla başlatılmış, 1989'da finansal sistemin kural dışılaştırılması ve serbestleştirilmesiyle sürdürülmüştü. 1994 krizinin ardından 1998 yılında Uluslararası Para Fonu (IMF) ile *Yakın İzleme Programı* (Staff Monitoring Program) imzalandı. Bunları 2000'de uygulamaya konulan *döviz kuruna dayalı enflasyonu düşürme programı*; 2001 krizi ve Kemal Derviş'in Türkiye'ye gönderilmesiyle başlatılan yeni nesil yapısal uyarlamalar dönemi (*15 Günde 15 Yasa, Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı*) ve AKP'nin yeni-İslamcı iktidarı izledi.

Türkiye'de yaşananlar elbette ülkemize özgü olgular değildi. Türkiye, küresel olarak çok hareketli bir coğrafyanın odağında yer alıyor ve çökmekte olan *Bretton-Woods* sisteminin yerine inşa edilmekte olan uluslararası yeni iş bölümü içerisinde “*yeni yükselen piyasa ekonomisi*” olarak kendisine yer kapma-

ya çalışıyordu. Bu büyük toplumsal dönüşümün iktisadi/siyasi koşullandırmalarını İletişim Yayınları'nca 2001'de basımı yapılan *Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi* kitabı içinde incelemeye çalışmış idim. Dönemin akademik boyutlarını ise, 1988'den bu yana görevli bulunduğum Bilkent Üniversitesi İktisat Bölümü'nde vermekte olduğum *Küreselleşme, Kalkınma ve Büyüme* ve *Uluslararası Ticaret* derslerinde öğrencilerimle birlikte oluşturma olanağı buldum.

Bütün bu çabaları yeni bir kitapta toplamanın gerektiği teklifi ise Boğaziçi Üniversitesi'nden değerli hocam *Prof. Dr. Oya Köymen*'den geldi. Oya Hoca, eğer köşe bucağa dağılmış bu çabaları bir araya getirmesem bunca emeğin israf olacağı yönünde ısrarlı uyarılarını sürdürdü. Elinizdeki kitap Oya Hoca'nın bu ısrarlı çabalarının ve titiz editörlüğünün ürünüdür. Kendisine bütün değerli yardımları ve yol gösterici, ayrıntılı önerileri için teşekkür borçluyum.

* * *

Kitap üç bölüm olarak tasarlandı. Birinci bölümde küreselleşmenin kavramsal düzeyde ideolojik niteliği ve muhafazakâr, yeni-sağ (neoliberal) düşüncesinin doğrudan bir ürünü olduğu konusu ele alınmakta. İkinci bölümde *neoliberal* küreselleşmenin iktisat siyaseti, kuramsal temelleri ve pratik yaşamdaki uygulama sonuçlarıyla birlikte tartışılmakta. Üçüncü bölüm ise Türkiye özelinde IMF programı ile somutlanan ve AKP iktidarınca yürütülen iktisat politikalarının değerlendirilmesini içeriyor. Üçüncü bölüm de kendi içinde üç ana temayı ele almakta. İlk elde genel olarak IMF programı ve *Vaşington Mutabakatı* diye anılan neoliberal politikalar okuyucuya tanıtılmakta; ikinci olarak da Türkiye ekonomisinin 2001 krizi sonrası gelişimi özetlenmekte. Son alt bölümde de özelleştirme ve diğer yapısal koşullandırmalar üzerine olan yazılar yer almaktadır.

Her bölümde yöntem olarak, çeşitli tarihlerde yazılmış olan gazete yazıları ve diğer çalışmaların basit sıralaması yerine, kapsamlı bir “giriş” ile o bölümün konusunun okuyucuya tanıtılması amaçlandı. Dolayısıyla, her bölümde okuyucu genel olarak bilgilendirilip daha sonra da konuyla ilgili yorum yazıları yer alıyor. Bu tür bir yaklaşımın kaçınılmaz olarak tekrarlar içermesi ve kimi vurgulamaların sürekli tekrarlanıyor görünmesi ise izlenen bu yöntemin en büyük zaafını oluşturuyor. Ancak, kendilerini etkili ve yetkili gören bazı kişilerin muazzam bir ses bombardımanı altında “*başka alternatif yok*” (TINA – There Is No Alternative) sloganını duymaktan usananlar için böylesi bir karşı duruşun tekrar tekrar dile getiriliyor olması, umarım hoşgörülecektir.

* * *

Bu çalışmaya konu olan yazı ve araştırmaların çoğu mensubu bulunduğum Bilkent Üniversitesi’nde, bir kısmı da misafir öğretim üyesi olarak görev aldığım Massachusetts Üniversitesi, Amherst (2006/2007) ve Amherst College’da (2007/2008) sürdürüldü. Bu süre boyunca ilgili kurumlarda bana destek ve yardımlarını esirgermeyen çalışma arkadaşlarıma teşekkür borçluyum.

Ayrıca, taslak metinler üzerinde eleştirel önerilerini benimle paylaşan anne ve babam Necla ve Şinasi Yeldan’a; teknik desteği ve yol gösterici önerileri için Yordam Kitap yayın yönetmeni Hayri Erdoğan’a; ve bu çalışmanın sıkıntılarını benimle birlikte göğüsleyen ve her zaman yardımcı olan eşim Lale ve kızlarım Selen ve Ece’ye teşekkürler ediyorum. Onların anlayışı ve hoşgörüsü olmasaydı bu kitap bu süre içinde tamamlanamazdı.

Amherst – İstanbul, 2008